

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»**

Кафедра освітньої політики

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які забезпечують
освіту дітей з особливими освітніми потребами**

ФІЗКУЛЬТУРА

ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована
до затвердження на засіданні кафедри освітньої політики
(протокол №5 від 18.05.2026 р.)

Завідувачка кафедри

Галина ЛОЇК

Освітня програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною
радою
(протокол №4 від 04.06.2026р.)

Голова науково-методичної ради

Павло ХОБЗЕЙ

Львів – 2026

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Назва програми: Фізкультура для дітей з особливими освітніми потребами

Розробники: КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»,
Сливка Євгенія, старша викладачка кафедри освітньої політики;

Будзин Віра, доцент, завідувач кафедри фізкультурно-спортивної реабілітації та спортивної медицини ЛДУФК імені Івана Боберського, кандидат наук з фізичного виховання та спорту.

Напрямок підвищення кваліфікації: особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН України від 12.10.2022 № 904)

Термін дії програми: з 01.02.26 р. до 01.02. 31 р.

Рецензенти:

Лоїк Галина, завідувачка кафедри освітньої політики КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

Ковалишин Галина, методистка Центру професійного розвитку педагогічних працівників м.Львова

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми.

Упровадження інклюзивної освіти в Україні вимагає від педагогічних працівників системних знань і практичних навичок у сфері адаптивного фізичного виховання. Вчителі фізичної культури, дефектологи, реабілітологи та асистенти вчителів часто стикаються з недостатньою підготовленістю до роботи з дітьми, які мають розлади аутистичного спектру, порушення опорно-рухового апарату, зору, слуху, мовлення та інтелектуального розвитку. Засоби фізичного виховання є потужним інструментом корекційно-розвивальної роботи, однак потребують спеціалізованої методичної підготовки фахівців.

Цільова група.

Педагогічні працівники, які забезпечують освіту дітей з особливими освітніми потребами, зокрема вчителі фізичної культури, вчителі-дефектологи, вчителі-реабілітологи, асистенти вчителів-реабілітологів та інші педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, спеціальних закладів освіти та інклюзивно-ресурсних центрів, які використовують засоби фізичного виховання у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Обсяг (тривалість).

30 академічних годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми: немає.

Форма підвищення кваліфікації.

Інституційна (очно-дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації.

Розвинути загальні та фахові компетентності педагогічних працівників, що використовують засоби фізичного виховання у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, для ефективної реалізації інклюзивної освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

1. систематизувати знання слухачів про нормативно-правові засади інклюзивної освіти та принципи освітньої інтеграції дітей з ООП.
2. розвинути вміння розробляти та реалізовувати індивідуальні програми розвитку з урахуванням особливостей фізичного виховання.
3. сформуванати практичні навички підбору, адаптації та проведення фізичних вправ для дітей з різними категоріями особливих освітніх потреб (РАС, порушення ОРА, зору, слуху, мовлення, інтелектуального розвитку).
4. удосконалити вміння оцінювати результати навчання та здійснювати моніторинг прогресу учнів з ООП.
5. розвинути навички командної роботи педагогів різних спеціальностей у забезпеченні інклюзивного фізичного виховання.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться.

Відповідно до Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (наказ МОН від 29.08.2024 № 1225):

A2. Предметно-методична компетентність

B1. Інклюзивна компетентність

B2. Здоров'язбережувальна компетентність

ГЗ. Оцінювально-аналітична компетентність

Очікувані результати підвищення кваліфікації.

Після завершення програми слухач(ка):

- знає нормативно-правові засади інклюзивної освіти та принципи освітньої інтеграції; способи формування ключових компетентностей та наскрізних умінь у дітей з ООП засобами фізичного виховання;
- добирає та використовує сучасні та ефективні форми, методи та засоби фізичної культури для навчання, виховання та розвитку учнів з ООП;
- моделює зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання та особливих потреб здобувачів освіти, розробляє індивідуальні програми розвитку.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

Оцінювання ґрунтується на компетентнісному підході. Поточне оцінювання здійснюється в процесі виконання практичних завдань на заняттях (аналіз кейсів, підбір вправ, моделювання ситуацій). Підсумкове оцінювання - захист випускної роботи (підбір вправ та

модифікація навчальної програми відповідно до конкретних ООП учня) та вихідне тестування.

Критерії оцінювання:

- відповідність підібраних вправ нозологічним особливостям та індивідуальним потребам учнів;
- обґрунтованість адаптацій та модифікацій програмного матеріалу;
- дотримання принципів безпечності та доступності фізичного навантаження;
- якість оцінювальних інструментів для моніторингу прогресу учнів з ООП.

Для отримання документа про підвищення кваліфікації слухач має виконати не менше 80% завдань програми, успішно захистити випускну роботу та набрати не менше 70% балів за підсумковим тестуванням.

Програма реалізується в очно-дистанційній формі. Очна складова включає лекційні заняття на базі КЗ ЛОР «ЛОППО», практичні заняття у спеціальних закладах загальної середньої освіти та інклюзивно-ресурсному центрі м. Львова. Дистанційна складова реалізується через платформу Moodle. Лекційні заняття не перевищують 30% загального навчального часу (9 год із 30 год). Частка самостійної роботи - 20% (6 год). Практико-орієнтовані види роботи під час аудиторних занять становлять понад 50% аудиторного часу (15 год із 24 год).

Орієнтовний перелік практичних завдань

- Аналіз нормативно-правової документації з питань організації інклюзивного навчання та складання переліку ключових вимог до педагогічних працівників.
- Проектування фрагменту безбар'єрного фізкультурного середовища для учня з конкретним типом ООП.
- Розробка фрагменту Індивідуальної програми розвитку з компонентом фізичного виховання для учня з ООП.
- Підбір та обґрунтування рухливих ігор і вправ для учня з РАС із урахуванням його сенсорних особливостей.
- Складання комплексу відновлювальних вправ для учня з конкретним порушенням ОРА (ДЦП, сколіоз тощо).
- Розробка адаптованого заняття фізкультурою для дітей з порушеннями зору або слуху.
- Практичне опанування та демонстрація вправ спеціальної дидактики для дітей з порушеннями інтелекту.
- Аналіз та взаємооцінювання випускних робіт за розробленими критеріями.

Орієнтовний перелік завдань для самостійного опрацювання

Самостійна робота (6 год) передбачає виконання таких завдань:

1. Розробити випускну роботу: підбір вправ та модифікація навчальної програми з фізичної культури відповідно до особливих освітніх потреб конкретного учня (нозологія на вибір слухача).
2. Опрацювати нормативно-правові документи у сфері інклюзивної освіти та підготувати короткий огляд вимог до педагогічних працівників.
3. Ознайомитися з адаптивними програмами фізичного виховання та скласти порівняльну таблицю підходів для різних категорій дітей з ООП.

Питання для самостійного опрацювання:

- Які критерії визначають ефективність фізичного виховання дитини з конкретним типом ООП?

- Яким чином міждисциплінарна командна робота впливає на якість реалізації ІПР?
- Як адаптувати систему оцінювання для учнів з різними типами ООП без зниження освітніх стандартів?
- Які засоби формування оцінювання є найефективнішими для моніторингу рухового прогресу дітей з ООП?
- Як організувати безпечне та інклюзивне середовище під час спортивних свят та позакласних фізкультурних заходів?

Критерії оцінювання випускної роботи (самостійна робота)

Випускна робота - підбір вправ та модифікація програми фізичного виховання для конкретного учня з ООП.

Обов'язкова структура роботи:

1. Характеристика учня (нозологія, рівень фізичного розвитку, особливі потреби)
2. Адаптована програма (мінімум 3 заняття з детальним описом)
3. Критерії та інструменти моніторингу прогресу
4. Обґрунтування вибору вправ і підходів

Критерій	Макс. балів	Опис
Повнота та структурованість роботи	15	Наявні всі чотири обов'язкові розділи, логічна послідовність викладу
Точність характеристики учня	15	Нозологія описана коректно, враховані індивідуальні особливості, а не лише загальні риси категорії
Відповідність вправ ООП учня	20	Усі вправи відповідають можливостям і потребам дитини, немає протипоказаних
Якість адаптацій і модифікацій	15	Конкретно прописано, як змінено стандартну вправу: темп, амплітуда, обладнання, страхування
Інструменти моніторингу прогресу	15	Розроблено реалістичні інструменти оцінювання: чек-лист, картка спостереження або рубрика
Обґрунтування	10	Пояснено вибір кожного блоку вправ із посиланням на нозологію та цілі ІПР
Безпека та інклюзивність	10	Відсутні небезпечні елементи, дитина включена в групову роботу там, де це можливо
РАЗОМ	100	

Критерії самооцінювання (рефлексія)

Наприкінці програми слухачі заповнюють рефлексійну картку, яка не впливає на оцінку, але є обов'язковою для отримання сертифіката.

Питання для рефлексії:

- Які з очікуваних результатів програми я досяг(ла) повністю?
- Що виявилось найскладнішим у практичній роботі з дітьми з ООП?
- Що я планую змінити у своїй роботі протягом наступного місяця?
- Яка підтримка мені потрібна для впровадження отриманих знань?

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат відповідно до встановленого зразка обсягом 30 годин / 1 кредит ЄКТС.

Вартість: 650 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з 6-ти модулів та 11-ти взаємопов'язаних тем. Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття, проведення яких потребує залучення спеціалістів з адаптивного фізичного виховання та інклюзивної педагогіки. Особливістю практичних занять є виконання вправ і технік безпосередньо у спеціальних закладах освіти та інклюзивно-ресурсному центрі, аналіз реальних педагогічних ситуацій та розв'язання кейсів. Самостійна робота передбачає розробку випускної роботи - підбір і модифікацію програми фізичного виховання для конкретного учня з ООП. Підсумковим заходом є захист випускних робіт із рефлексією.

№	Назва теми / модуля	Усього	Теретична складова	Практична складова	Самостійна робота
	Організаційно-мотиваційне заняття	1		1	
Модуль 1. Освітня інтеграція та інклюзивна педагогіка - 4 год					
1.1	Сутність освітньої інтеграції та нормативно-правові засади інклюзивної освіти	2	2		
1.2	Практикум: створення сприятливого середовища для розвитку дітей з ООП	2		2	
Модуль 2. Індивідуальна програма розвитку - 4 год					
2.1	Організація освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами	2	2		
2.2	Практикум: зміст та оцінювання діяльності дітей з ООП	2		2	
Модуль 3. Фізкультура для дітей з розладами аутистичного спектру - 3 год					
3.1	Особливості дітей з РАС та технології корекції засобами фізичного виховання	1	1		
3.2	Практикум: підбір вправ та методик для дітей з РАС	2		2	
Модуль 4. Фізичне виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату - 3 год					

№	Назва теми / модуля	Усього	Теоретична складова	Практична складова	Самостійна робота
4.1	Роль фізкультури у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями ОРА	1	1		
4.2	Практикум: вправи для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату	2		2	
Модуль 5. Фізичне виховання дітей з порушеннями зору, слуху та мовлення - 3 год					
5.1	Особливості планування занять для дітей з порушеннями зору, слуху та мовлення	1	1		
5.2	Практикум: підбір вправ для дітей з порушеннями зору, слуху та мовлення	2		2	
Модуль 6. Фізкультура для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку - 4 год					
6.1	Принципи навчання та розвитку дітей з порушеннями інтелекту засобами фізкультури	2	2		
6.2	Практикум: форми, методи та засоби спеціальної дидактики	2		2	
	Захист випускних робіт. Рефлексія	2		2	
	Самостійна робота	6			6
	РАЗОМ	30	9	15	6

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Організаційно-мотиваційне заняття

Реєстрація учасників. Ознайомлення з програмою, платформою та організаційними питаннями. Виявлення очікувань учасників та діагностика вихідного рівня знань. Обговорення власного досвіду та потенційного внеску кожного учасника у спільне навчання.

Модуль 1. Освітня інтеграція та інклюзивна педагогіка

Тема 1.1. Сутність освітньої інтеграції та нормативно-правові засади інклюзивної освіти

Основні засади освітньої інтеграції: включення учнів, зменшення соціальних бар'єрів, підготовка до повноцінного суспільного життя. Нормативно-правові документи у сфері інклюзивної освіти в Україні (закони, постанови, листи МОН). Поняття «особливі освітні потреби», класифікація дітей з ООП. Завдання педагогічних працівників різних спеціальностей у системі інклюзивного навчання.

Тема 1.2. Практикум: створення сприятливого середовища для розвитку дітей з ООП

Надання психосоціальної підтримки для всіх учнів: можливості консультування та психологічної допомоги. Формування культури взаємодії та толерантності в колективі. Залучення батьків до прийняття рішень та партнерського виховання. Принципи універсального дизайну освітнього середовища для занять фізичною культурою. Аналіз кейсів: практичне проектування безбар'єрного фізкультурного простору.

Модуль 2. Індивідуальна програма розвитку

Тема 2.1. Організація освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами

Індивідуалізація навчання як основа роботи з дітьми з ООП. Індивідуальна програма розвитку (ІПР): структура, порядок розробки та реалізації. Проведення індивідуальної оцінки потреб та здібностей дитини. Міждисциплінарна командна взаємодія: вчитель, дефектолог, реабілітолог, асистент, батьки. Адаптація та модифікація педагогічних методів, матеріалів і фізичних навантажень до потреб дитини.

Тема 2.2. Практикум: зміст та оцінювання діяльності дітей з ООП

Спрямованість змісту фізичного виховання на конкретні освітні потреби та можливості дитини. Індивідуалізація програми навчання для різних рівнів здібностей. Розробка індивідуальних критеріїв оцінювання з урахуванням специфіки потреб та досягнень учня. Використання формульовального оцінювання для моніторингу прогресу та адаптації навчального процесу. Практична вправа: розробка фрагменту ІПР з компонентом фізичного виховання.

Модуль 3. Фізкультура для дітей з розладами аутистичного спектру

Тема 3.1. Особливості дітей з РАС та технології корекції засобами фізичного виховання

Характерні особливості дітей з РАС: соціальні труднощі, обмежений та стереотипний інтерес, затримка розвитку мови, ритуали та стереотипи поведінки, сенсорна перенасиченість, труднощі з адаптацією. Методика ТЕАССН та система PECS у контексті фізичного виховання. Сенсорна дієтотерапія, гідротерапія, йога як засоби корекції. Рухливі ігри, фізіотерапія та активності на свіжому повітрі для дітей з РАС.

Тема 3.2. Практикум: підбір вправ та методик для дітей з РАС

Практичне опрацювання методики структурованого навчання (ТЕАССН) на заняттях фізичною культурою. Розробка та апробація рухливих ігор з урахуванням сенсорних особливостей дітей з РАС. Підбір та адаптація вправ для корекції рухових стереотипів. Практика використання візуальних підказок і розкладів на уроці фізкультури.

Модуль 4. Фізичне виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату

Тема 4.1. Роль фізкультури у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями ОРА

Основні види порушень опорно-рухового апарату: ДЦП, сколіоз, диспластична суглобова дисплазія, деформації стоп, остеогенез недосконалий, артрогрипоз. Роль відновлювальних вправ у корекційній роботі з кожним типом порушень. Принципи планування занять: покращення м'язової сили та гнучкості, корекція постави, розвиток координації та рухової активності. Протипоказання та застережні заходи.

Тема 4.2. Практикум: вправи для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату

Практичне опанування комплексів відновлювальних вправ для дітей з ДЦП. Вправи для корекції постави при сколіозі та плоскостопості. Вправи для розвитку координації та рівноваги. Адаптація спортивного обладнання та безпечна організація простору. Відпрацювання технік підтримки та страхування під час виконання вправ.

Модуль 5. Фізичне виховання дітей з порушеннями зору, слуху та мовлення

Тема 5.1. Особливості планування занять для дітей з порушеннями зору, слуху та мовлення

Психофізіологічні особливості дітей з порушеннями зору, слуху та мовлення. Компенсаторний потенціал і роль фізичної активності у розвитку збережених аналізаторів. Принципи організації занять: використання візуальних підказок (для слабочуючих), аудіоінструкцій та тактильних відчуттів (для слабозорих). Врахування ритму, музичного компоненту та вправ для артикуляції. Збереження просторової стабільності під час занять.

Тема 5.2. Практикум: підбір вправ для дітей з порушеннями зору, слуху та мовлення

Вправи для розвитку координації та просторового орієнтування (для дітей з порушеннями зору). Статичні та динамічні вправи з вагою тіла - адаптація для різних нозологій. Рухливі ігри під музику та зі словами для дітей з порушеннями слуху. Вправи для розвитку дотикових відчуттів та кінестетики. Аеробні вправи та вправи для розвитку мовленнєвого дихання.

Модуль 6. Фізкультура для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку

Тема 6.1. Принципи навчання та розвитку дітей з порушеннями інтелекту засобами фізкультури

Психофізіологічні особливості дітей з легкими та помірними порушеннями інтелектуального розвитку. Роль ЛФК у розвитку рухових, соціальних та когнітивних навичок. Покращення фізичного та психічного здоров'я, соціальна інтеграція та самооцінка через спорт. Принципи спеціальної дидактики: доступність, наочність, повторюваність, поступове ускладнення. Особливості мотивації та підтримки емоційного стану учнів з порушеннями інтелекту.

Тема 6.2. Практикум: форми, методи та засоби спеціальної дидактики

Індивідуальна та групова робота на занятті фізкультурою з дітьми з порушеннями інтелекту. Адаптація та модифікація рухових завдань. Використання візуальних та аудіальних засобів, технічних засобів доступності та адаптованого обладнання. Вправи та активності для розвитку сенсорної інтеграції. Практична розробка адаптованого плану заняття фізкультурою.

Захист випускних робіт. Рефлексія

Презентація та захист випускних робіт: підбір вправ і модифікація навчальної програми відповідно до ООП конкретного учня. Колективне обговорення та взаємооцінювання. Письмова рефлексія: усвідомлення здобутих компетентностей та планування їх застосування у власній педагогічній практиці.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
3. Лист МОН № 1/13094-23 від 31.08.2023 «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2023/2024 навчальному році».
4. Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-п>
5. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ МОН від 29.08.2024 № 1225.

Основна література

1. Гаяш О.В. Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка): навчально-методичний посібник. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 255 с.
2. Скрипник Т.В. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі. Київ: Педагогічна думка, 2021.
3. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі. Кам'янець-Подільський, 2022.
4. Програма корекційних занять з ЛФК для дітей з порушеннями ОРА. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/korekciini_programy/18-19lfk-dczp.pdf

5. Навчально-методичний посібник «Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами». Київ: МОН України, 2022.

Додаткова література

1. Ярмола Н. Поради батькам і педагогам. Діти дощу. Діти з розладами аутистичного спектра. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2022.
2. Guidelines on school health services. Geneva: World Health Organization, 2021. URL: <https://www.who.int>
3. The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders. WHO: Geneva, 1992. URL: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/classification/other-classifications/9241544228_eng.pdf